

СИДОРЧУК ОКСАНА ОЛЕКСАНДРІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права

ЩОДО КЛАСИФІКАЦІЇ ЛАТЕНТНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

У правовій державі проблема боротьби зі злочинністю, захисту прав і законних інтересів громадян від злочинних посягань є актуальною завжди. Людина, її життя й здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, на сторожі якої повинна стояти держава, її правоохоронні органи. Важливою функцією держави є комплексна багаторівнева протидія злочинності. Її наступальний характер забезпечується поряд з іншими видами діяльності також і застосуванням моніторингових процедур, зокрема і щодо латентної злочинності.

Цим зумовлюється актуальність завдання пошуку класифікаційних підстав для подальшої систематизації видів латентної злочинності, в чому вбачається резерв нарощування ефективності діяльності правоохоронних органів, спрямованої на протидію злочинності в сучасних умовах. Теоретичний і практичний інтерес становлять питання наукових засад класифікації латентної злочинності.

Класифікації будуються за різними підставами (критеріями). При цьому можливе застосування декількох класифікаційних підстав.

Класифікація латентної злочинності проводиться здебільшого за двома критеріями:

- а) за рівнем латентності окремих злочинів;
- б) за механізмом їх утворення, тобто залежно від обставин, внаслідок яких злочини залишилися латентними.

За першою підставою (критерієм) А.І. Алексєєв виділяє злочини з високим, середнім і низьким рівнем латентності [2, с. 46–48].

О.О. Ковалкін пропонує більш дрібну класифікацію. Зокрема, він поділяє латентну злочинність на п'ять груп: дуже висока, висока, середня, низька і дуже низька латентність [5, с. 89–92].

С.М. Іншаков пропонує поділити всю латентну злочинність на наступні групи: особливо латентні, високолатентні, середньолатентні та низьколатентні [4, с. 8].

В.Ф. Оболенцев пропонує розділити всі злочини залежно від рівня їх латентності на три групи. Перша група – це злочини, рівень латентності яких не перевищує половини від кількості зареєстрованих. Такі злочинні посягання мають мінімальний рівень латентності. В другу групу можна включити злочинні діяння, серед яких кількість латентних перевищує 50%, але менше загальної кількості зареєстрованих. Це група посягань з середнім рівнем латентності. І, нарешті, до третьої групи слід віднести злочини, рівень латентності яких перевищує кількість зареєстрованих діянь певного виду [6, с. 8].

Видається найбільш обґрунтованим і доцільним розділити всі злочини залежно від рівня їх латентності на три групи:

1) злочини з низьким рівнем латентності – вчинені в умовах очевидності тяжкі злочини, інформація про які швидко поширюється (вбивство, розбій, грабїж тощо);

2) злочини з середнім рівнем латентності – злочини, вчинення яких не є таким очевидним. Потерпілі з різних причин не звертаються за захистом до правоохоронних органів, хоча і не приховують факту вчиненого злочину (незначна шкода, завдана злочинцем; відсутність віри в можливість розкриття злочину правоохоронними органами);

3) злочини з високим рівнем латентності – злочини, про вчинення яких у більшості випадків відомо тільки злочинцю і потерпілому, а останній зацікавлений у приховуванні факту злочину з різних мотивів (сором, наявність хвороби, корисливі мотиви при шахрайстві, хабарництва тощо).

Ця категорія злочинів через їхню неочевидність та практично «нульову» активність з боку потерпілого має найменшу інформативність і найвищу латентність.

Звернемося тепер до класифікації латентних злочинів за другою підставою – механізмом їх утворення, появи. В даному випадку також відсутня єдина точка зору, проте більшість кримінологів погоджуються із виділенням природньо-латентних (не заявлених) та штучно-латентних (неврахованих) злочинів.

Р.М. Акутаєв умовно поділяє всю латентну злочинність залежно від обставин, у зв'язку з якими злочини стають латентними, на три групи: природньо-латентні, штучно-латентні й так звана група «межових ситуацій» [1, с. 32–39].

На думку К.К. Горяїнова та ін., система латентної злочинності складається з трьох частин:

1) незаявлені злочини – ті, які були вчинені, але потерпілі, свідки, службові особи та інші громадяни, по відношенню до яких було скоєно злочин, свідками яких вони були чи про які вони були обізнані, не повідомили про це у правоохоронні органи;

2) невраховані злочини – ті, про які правоохоронні органи були обізнані (мали підстави для реєстрації злочинів та порушення кримінального провадження), але вони їх не зареєстрували та не розслідували;

3) невстановлені злочини – ті, які були заявлені, зареєстровані, їх розслідували, однак з причин халатності або недостатнього бажання оперативних та слідчих працівників, їх слабкої професійної підготовки, помилкової кримінально-правової кваліфікації та з інших причин у вчиненому не було встановлено події та складу злочину [3, с. 32–39].

У вітчизняній літературі також існує підхід щодо класифікації латентних злочинів на наступні її видові класи, групи. Перша група – це сукупність фактичних злочинів, про які ні правоохоронні органи, ні посадові особи, ні громадяни не мають ніякої інформації. Друга група – злочини, відомі як окремим громадянам, так і посадовим особам, але ні ті, ні інші не повідомляють про це у відповідні органи. Третя група –

злочинні діяння, факт вчинення яких став відомий потерпілим чи стороннім особам, але вони через неясність ситуації або неправильну правову оцінку не повідомляють про них в органи кримінальної юстиції. Четверта група – злочини, про які органу, що веде боротьбу зі злочинністю, стало відомо, але його представник з різних причин не реєструє виявлений злочин.

Проаналізувавши викладені точки зору, а також інші класифікації латентних злочинів за механізмом їх утворення, вважаємо більш обґрунтованою та логічною для використання в системі моніторингу протидії злочинності ту, яка виходить з поділу «темної цифри» злочинності на наступні види: природну, штучну та суміжну (прикордонний стан).

Така класифікація уявляється більш коректною. В ній відсутнє перетинання обсягу класів, що буває у зв'язку із зайвою деталізацією обставин латентизації. Вона відображає найбільш типові відмінні ознаки, на підставі яких обґрунтовано групуються видові класи латентних злочинів.

Список використаної літератури:

1. Акутаев Р. М. Криминологический анализ латентной преступности : автореф. дис. на соискание ученой степени д-ра юрид. наук : спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / Р. М. Акутаев. – СПб., 1999. – 42 с.
2. Алексеев А.И. Криминология. Курс лекций / А.И. Алексеев. – М.: Щит, 1999. – 340 с.
3. Горяинов К.К., Исиченко А.П., Кондратюк Л.В. Латентная преступность в России: опыт теоретического и прикладного исследования / К.К. Горяинов, А.П. Исиченко, Л.В. Кондратюк. – М.: НИИ МВД РФ, 1994. – 152 с.
4. Иншаков С.М. Исследование криминальной латентности и парадоксы социального отрицания преступности / С.М. Иншаков // Криминологический журнал БГУЭП. – 2008. – № 4. – С. 3–11.
5. Ковалкин А.А. Латентная преступность и ее выявление органами внутренних дел: учебное пособие / А.А. Ковалкин. – Киев: КВШ МВД СССР, 1985. – 96 с.
6. Оболенцев В.Ф. Актуальні проблеми латентної злочинності: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / В.Ф. Оболенцев ; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. – Х., 2001. – 19.

Ключові слова: злочин, латентність, латентна злочинність, класифікація, підстави, критерії.

Ключевые слова: преступление, латентность, латентная преступность, классификация, основания, критерии.

Key words: crime, the latency, latent crimes, classification, grounds, criteria.